

8. Odpoveď ministerky spravodlivosti Slovenskej republiky M. Kolíkovej na interpeláciu poslanca Národnej rady Slovenskej republiky J. Gyimesiho podanú 27. mája 2020 vo veci sporu medzi M.B. c/a Slovenská republika vedenom na Európskom súde pre ľudské práva

Mária Kolíková
ministerka spravodlivosti
Slovenskej republiky

Bratislava, 25. júna 2020
č. 24547/2020/10

Vážený pán PhDr. Juraj Gyimesi,
poslanec Národnej rady Slovenskej republiky,

dňa 1. júna 2020 bola Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo spravodlivosti“) doručená cestou predsedu Národnej rady Slovenskej republiky Vaša „*interpelácia na ministerku spravodlivosti podaná vo veci sporu medzi M.B. c/a Slovenská republika vedenom na Európskom súde pre ľudské práva*“ z 27. mája 2020.

V zmysle § 130 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov si Vám ako ministerka spravodlivosti dovoľujem zaslať túto

ODPOVEĎ NA INTERPELÁCIU.

Otázka 1.:

Aký postoj zastáva ministerstvo spravodlivosti k tzv. Benešovým dekrétom?

Odpoveď:

Hodnotenie ľudského konania bez znalosti kontextu často neprináša odpovede esenciálne pre diskusiu a nie zriedka môže skresliť pohľad na veci. To sa týka aj diskusie (v demokratickej spoločnosti tak potrebnej) ohľadne vydania tzv. Benešových dekrétov.

Druhá svetová vojna priniesla konštitutívny zásah do celospoločenskej paradigmy, že jednotlivec je pod výlučnou jurisdikciou štátu, ktorého je občanom. Medzinárodné spoločenstvo sa v reakcii na hrôzy Druhej svetovej vojny rozhodlo trestať za vojnové zločiny priamo individuálne zodpovedné osoby bez možnosti ochrany zo strany svojich domovských štátov. Druhou stranou mince tohto krucióneho zásahu do vnímania postavenia jednotlivca v medzinárodnom kontexte je pristúpenie k ochrane jednotlivcov presunutím ochrany ľudských práv z úrovne štátu aj na medzinárodné pole. Norimberský systém bol v istom zmysle predzvesťou súčasnej individuálnej koncepcie ľudských práv.

Čo sa týka Československa v časoch po Druhej svetovej vojne, exilové a retribučné zákonodarstvo, nech to v dnešných časoch medzinárodných a ústavných garancií slobôd vyznieva akokoľvek neuchopiteľne, malo za cieľ reagovať na výsledky dovtedy nevídaných hrôz Druhej svetovej

vojny a založiť prvý kameň obnovy slobodného Československa, a to aj v kontexte vyššie popísaného odstránenia vžitej paradigmy a v kontexte celosvetového prístupu štátov k vypátraniu a potrestaniu vojnových zločincov bez ohľadu na hranice štátov.

Verejná moc nebola a nie je neomylná, ani tzv. Benešove dekréty neboli výsledkom spravodlivého váženía a individuálneho posudzovania každého jedného prípadu. Tejto skutočnosti sa nemožno ani dnes stavať chrptom a je potrebné o nej s ohľadom na súčasné štandardy ochrany ľudských práv a slobôd s nasledujúcimi generáciami otvorene diskutovať.

Benešove dekréty však boli mimoriadnou a v čase ich vydávania prípustnou reakciou v dobe bezprostredne nadväzujúcej na mimoriadnu skutočnosť, ktorá zasiahla celý svet až metafyzickou silou. Boli neľahkým štátnickým aktom, ktorý bol napriek všetkým nedostatkom ospravedlniteľný udalosťami Druhej svetovej vojny, na ktoré reagovali.

Spochybníť dnes legitímnosť vydania tzv. Benešových dekrétov je nielen historicky veľmi delikátne, ale znamenalo by to spochybníť systém vyvodzovania zodpovednosti za činy nezlučiteľné s ľudskou podstatou a civilizovanou spoločnosťou naprieč medzinárodným spoločenstvom. Navyše otázka zodpovednosti za hrôzy Druhej svetovej vojny má aj v dnešnej dobe rovnako silný symbolický význam. Nemožno taktiež zabúdať na skutočnosť, že dnes žiaden zo štátnikov nečelí tak silnému tlaku potreby neľahkého ľudského i štátnického rozhodnutia, akému čelila exilová vláda Edvarda Beneša.

Preto ministerstvo spravodlivosti vníma tzv. Benešove dekréty ako dobový legitímny akt normatívnej povahy, ktorého účelom bolo aj v kontexte prístupu medzinárodného spoločenstva k potrestaniu zločinov Druhej svetovej vojny odstránenie následkov doby neslobody a nastolenie slobodného režimu, ktorý sa však nevyhol nespravodlivým zásahom do individuálnych životov.

Čo sa týka účinkov tzv. Benešových dekrétov na súčasné právne vzťahy a práva jednotlivca ministerstvo spravodlivosti sa stotožňuje so závermi Ústavného súdu Českej republiky vo veci Pl.ÚS 14/98 a je toho presvedčenia, že tzv. Benešove dekréty predstavujú vo svojej podstate dnes už uzavretý okruh problémov a otázok úzko súvisiacich s vojnovými udalosťami. Ako normatívne akty z onej doby splnili tak svoj účel v opísanej bezprostrednej povojnovej dobe, z hľadiska súčasnosti sú však už bez aktuálneho významu a postrádajú naďalej konštitutívny charakter. Benešove dekréty tak boli v dobe svojho vydania nielen legálnym, ale tiež legitímnym aktom. Tieto normatívne akty po dobu viac ako sedemdesiat rokov nezakladajú právne vzťahy.

Otázka 2.:

Uvažuje ministerstvo spravodlivosti na základe vyššie uvedeného rozsudku o zrušení niektorých tzv. Benešových dekrétov Ex nunc?

Odpoveď:

V prvom rade je potrebné ozrejmiť obsah rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo veci BOSITS v. Slovenská republika, č. 75041/17, z 19. mája 2020.

ESLP vytkol Slovenskej republike na pôdoryse opísaného rozsudku využívanie procesného inštitútu mimoriadneho dovolania podávaného Generálnym prokurátorom Slovenskej republiky (ďalej len „generálny prokurátor“) v civilných sporových konaniach v prípadoch, kedy opísaný zásah do princípu právnej istoty v podobe podania mimoriadneho opravného prostriedku nie je ospravedlnený potrebou napraviť prostredníctvom takejto ingerencie štátu vadu konania zásadného významu pre celý súdny systém.

ESLP odkázal v opísanom rozsudku na svoju ustálenú judikatúru smerujúcu proti Slovenskej republike v obdobných veciach využívania mimoriadneho dovolania generálneho prokurátora v civilných sporových konaniach bez ohľadu na žalovaný nárok či predmet konania (napr. na vec DRAFT – OVA, a.s., v. Slovenská republika, č. 72493/10, z 9 júna 2015). Rozsudok ESLP vo veci BOSITS sa vo svojom ratio decidendi (body 30 až 36) nijak nevyjadruje k legitímite tzv. Benešových dekrétov ani k legitímite hmotnoprávných nárokov vyplývajúcich z nich.

Naopak, ESLP v bode 33 uvedeného rozsudku uvádza, že problematika tzv. Benešových dekrétov patrí do bežnej praxe súdov a jej riešenie nie je ničím zásadným pre právny poriadok:

«Súd poznamenáva, že napadnuté konanie sa začalo na základe žaloby štátu o určenie vlastníctva poľnohospodárskeho majetku, ktorý kedysi patrilo predkom žiadateľa a ktorý bol predmetom konfiškácie v štyridsiatych rokoch minulého storočia. Otázky, ktoré sa majú v tomto konaní riešiť, sa týkali nariadenia o konfiškácii z roku 1945, platnosti rozhodnutia o konfiškácii, a účinkov zákona č. 180/1995 na vlastníctvo. Podľa názoru Súdu ide o bežné právne otázky, ktoré patria do bežnej súdnej činnosti. Aj keď Najvyšší súd zistil, že nižšie súdy sa dopustili nesprávneho posúdenia, keď usúdili, že konfiškácia nebola účinná a že vlastnícke práva predchodcu sťažovateľa boli štátom uznané pri obnovení zápisu, Súd nie je presvedčený, že ide o „chybu“ zásadného významu pre súdny systém».

V tomto ohľade ministerstvo spravodlivosti nemá dôvod na podklade opísaného rozsudku ESLP vo veci BOSITS uvažovať o zrušení niektorých z tzv. Benešových dekrétov.

Otázka 3.:

Ak nie, má ministerstvo spravodlivosti v pláne prijať zákonnú normu, ktorou by došlo k zmierneniu následkov tzv. Benešových dekrétov, resp. aby nedochádzalo k vyššie popísaným situáciám?

Odpoveď:

Ministerstvo spravodlivosti nemá v súčasnosti v pláne (a nevyplýva to ani z Programového vyhlásenia vlády) aj vzhľadom na vyššie uvedený postoj ministerstva spravodlivosti k tzv. Benešovým dekrétom a ich súčasným účinkom prijať zákonnú normu, ktorou by došlo k zmierneniu následkov tzv. Benešových dekrétov.

Čo sa týka rozhodovania súdov v otázke aplikácie tzv. Benešových dekrétov na súčasné právne vzťahy, minister spravodlivosti nesmie zasahovať do rozhodovacej činnosti súdov a už vôbec sa nesmie svojimi vyhláseniami, akokoľvek oprostnými o politikum, snažiť ovplyvniť rozhodovaciu činnosť súdov v akejkoľvek právnej otázke.

Z tohto pohľadu môže ministerstvo spravodlivosti vo všeobecnosti aktívne bdieť nad dodržiavaním ústavnosti a zákonnosti rozhodovania jednotlivých súdov a v prípade dopustenia sa zákonom predpokladaného disciplinárneho previnenia sudcu, spočívajúceho napr. v porušení požiadavky na nezávislosť a nestrannosť sudcu pri rozhodovaní, na nezaujatosť sudcu voči účastníkom konania a úsilie ukončiť súdne konanie spravodlivo, iniciovať disciplinárne konanie.

Otázka 4.:

Uvažuje ministerstvo spravodlivosti o zrušení resp. zmene inštitútu „mimoriadneho dovolania generálneho prokurátora“, ktoré môže slúžiť aj ako nástroj politickej manipulácie?

Odpoveď:

Ministerstvo spravodlivosti citlivo vníma všetky výhrady ESĽP smerujúce voči Slovenskej republike a k zabezpečeniu čo najspravodlivejšieho súdneho konania pred súdmi Slovenskej republiky.

Áno, otázka nastavenia a využívania inštitútu mimoriadneho dovolania generálneho prokurátora nás zamestnáva dlhodobo a uvedomujeme si, že jeho využívanie v prípadoch, kedy zásah do princípu právnej istoty účastníkov konania nie je ospravedlnený silným záujmom na spravodlivom rozhodovaní so štrukturálnym presahom do celého súdneho systému, nie je ďalej z pohľadu ochrany ústavných práv účastníkov konania udržateľné.

V rámci plnenia programového vyhlásenia vlády má ministerstvo spravodlivosti v roku 2021 pristúpiť k vyhodnoteniu rekodifikácie občianskeho práva procesného, kde sa témou mimoriadneho dovolania generálneho prokurátora bude ministerstvo spravodlivosti podrobne zaoberať.

S úctou,

Marek Kolář

Vážený pán
Juraj Gyimesi
poslanec
Národná rada Slovenskej republiky
Bratislava

Na vedomie:
Vážený pán
Boris Kollár
predseda
Národná rada Slovenskej republiky
Bratislava